

Valerie Macháčková, **OSLAVY SVATOVÁCLAVSKÉHO A SVATOJÁNSKÉHO JUBILEA V ROCE 1929 V KRÁLOVEHRADECKÉ (sic!) DIECÉZI**

Bakalářská práce v rámci studijního programu B 3928 Technická podpora humanitních věd Studijního oboru Počítačová podpora v archivnictví.

Hradec Králové, 2022, Katedra pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

čtrnáct nečíslovaných stran (titul, zadání práce, prohlášení, poděkování, anotace, obsah práce, slovníček pojmů), vlastní text práce (str. 15-65), „Prameny a literatura“ (str. 66-69), obrazové přílohy (str. 70-72), přílohy uložené na eVSKP, interaktivní mapa uložená na:

https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1pgEanAlM5wvt6yhY_VHug5foRdo1O3Q&usp=sharing

Posudek oponenta

Úvodem svého posudku jsem nucen předřadit dvě důležité poznámky a jednu marginální.

Za prvé – abych předešel případným podezřením a pochybnostem - potvrzuji, že jsem byl z titulu své aktuální pracovní pozice přítomen výběru tématu této bakalářské práce a do jisté míry jsem ho i ovlivnil. Činil jsem tak v dobré víře a s přesvědčením, že se jedná o téma zajímavé a pro pochopení náboženských, politických i obecně názorových poměrů konce 20. let 20. století velmi potřebné. Současně jsem se domníval, že téma je zpracovatelné při dostatečné péli, vytrvalosti a pracovním nasazení i studentem či studentkou oboru „Počítačová podpora v archivnictví“ v rámci bakalářské práce do nějakého smysluplného tvaru.

Druhou poznámku opakovaně uvádím u naprosté většiny kvalifikačních prací tohoto oboru. Nejsem odborníkem na počítačové technologie a věci s nimi související, proto svůj posudek soustřeďuji pouze na úvodní obecnou („historickou“) část práce, případně na závěry, pokud z obdobného snažení nějaké vzejdou. Posouzení technických pasáží naprosto ponechávám příslušným IT odborníkům.

Můj posudek bude poměrně obsáhlý, ale nejen kvůli problémům, které v práci nacházím. Činím tak spíše ve snaze možného nasměrování pro případné další pokračování ve zpracování tohoto pramene buď samotnou autorkou či jiným badatelem/-telkou. Nebo s nadějí a vírou, že osazenstvo Archivu Biskupství královéhradeckého či jemu spřízněné Biskupské knihovny nalezne dostatek času a sil, materiál vytěží v úplnosti a přinese srozumitelnou interpretaci oslav obou národních světců ve (východo)české společnosti konce 20. let 20. století

Hned v úvodu jsem nucen konstatovat, že „nepočítačová“ část předložené bakalářské práce má z mého pohledu – přes veškerou poctivou snahu autorky – některé značné nedostatky a problémy.

Vzhledem k charakteru textu mi např. „*Slovníček pojmů z oblasti náboženské tematiky...*“ (nečíslovaných pět a půl /!/ strany v úvodu práce) přijde poněkud nadbytečný, ale respektuji právo autorky tuto pasáž, která se většinou týká ne zcela obecně známých pojmů, sem zařadit.

Podle mého názoru jsou obdobně zcela zbytné pasáže týkající se vývoje královéhradecké diecéze po roce 1948, ve druhé polovině 20. století, po roce 1989 a dokonce i v žhavé současnosti roku 2022 (viz str. 25 až 29), protože se k předmětu práce vůbec nevztahují.

Naopak mám pochopení pro to, že v kapitole druhé se autorka stručně věnuje vzniku a vývoji kultů sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého, včetně jejich vzájemné korelace v roce 1929, který byl na základě

tehdejší úrovně historického poznání považován většinou za milénium Václavova zavraždění ve Staré Boleslavi. Současně byl tento rok dvoustým výročím kanonizace sv. Jana Nepomuckého.

A právě tento časový souběh dvou významných (nejen náboženských!) výročí, jejich odlišné a v různé míře celebrowané výročí mělo být hlavním předmětem práce (srv. též Zadání).

Autorka následně na základě odborné literatury více méně správně odlišuje vnímání a uctívání sv. Václava především jako „patrona země české“ a sv. Jana Nepomuckého jako jeho protipól, kdy se protikatolická společenská atmosféra po vzniku republiky projevila např. ve zrušení svátku Jana Nepomuckého v roce 1925. Za těmito poměrně dobrými pasážemi dílčích kapitol 2.1 a 2.2 je naopak přiřazena (podle mého názoru) opět nadbytečná kapitola 2.3, kde autorka recipuje texty týkající se atributů obou světců, přičemž pro předmět jejího zájmu nemají žádného významu.

V následující části se autorka již věnuje průběhu svatováclavských a svatojánských oslav. Nejprve na základě dostupné literatury stručně představuje přípravy a průběh akcí, charakterizuje je a pokouší se o dílčí rozlišení. Do určité míry příznačný v této souvislosti je hned list papeže Pia XI. z března 1929, který je z podstatné části věnován sv. Václavovi a pouze v závěru je stručně zmíněn i sv. Jan Nepomucký. Podobné zaměření má i navazující dokument – výzva arcibiskupů a biskupů k duchovenstvu a věřícím církevní provincie z května 1929. A konečně připomíná i ordinariátní list tehdejšího královéhradeckého biskupa Karla Kašpara, který konkretizoval průběh oslav ve zdejší diecézi.

Důležité pro vznik dokumentu, která je posléze předmětem autorčina výzkumu, je skutečnost, že záhy po biskupovi vyzvala biskupská konsistoř všechny duchovní správce, aby do konce roku 1929 zaslali příslušným vikariátním úřadům zprávy o průběhu oslav ve svých farnostech. Soubor těchto farních hlášení uspořádaný po jednotlivých vikariátech tvoří „*Fascikl Slavnosti svatováclavské a svatojánské 1929*“, který je dnes uložen v Archivu Biskupství královéhradeckého (srv. pozn. č. 34).

Zde (str. 42) nastává v textu poněkud neorganický zlom, kdy je zmiňována „*oficiální zpráva*“, kterou za biskupství zpracoval Msgr. František Reyl a která je součástí zmiňovaného „*Fasciklu*“. Zpráva obsahuje jisté sumární hodnocení průběhu oslav v diecézi, ale pouze na vzorku vybraných farností, resp. vikariátů „*...s odůvodněním, že jinak by hodnocení oslav v královéhradecké diecézi nabylo rozsahu knihy a překročilo tak formu hlášení.*“ (str. 42). Podle zjištění autorky se tato „*oficiální zpráva*“ dr. Reyla věnuje pouze průběhu svatováclavských oslav (proč asi? – vložil ZZ), zatímco jednotlivá hlášení farností přinášejí z velké části různě formulované i různě podrobné informace o oslavách jak svatováclavských, tak i svatojánských.

Bohužel zde autorka zcela pominula sebemenší posouzení vzniku a případný (třebas velmi stručný) diplomatický rozbor uvedeného „*Fasciklu*“. Přitom právě ujasnění si způsobu zpracování jednotlivých farních hlášení a vyhodnocení jejich obsahu se ukazuje být úhelným problémem předložené bakalářské práce. Místo toho rozboru autorka ihned vzápětí uvádí, že sice „*...tato hlášení byla pečlivě prostudována a v nich uvedené akce byly postupně zpracovány v prostředí MS Eccel...*“ (str. 42), ale zároveň však konstatuje, že byl „*...objem (takto - vložil ZZ) získaných dat tak rozsáhlý, že lze zcela souhlasit s větou uvedenou v souhrnném hlášení,^{34/} že skutečně popsání průběhu oslav v jednotlivých vikariátech by objemově vytvořilo knihu...*“ (str. 42).

Proto se (zjevně v časové tísní – práce byla zadána v prosinci 2021) rozhodla věnovat svoji pozornost pouze deseti vikariátům z celkového počtu 31, tedy necelé jedné třetině. K této sondě byly zvoleny tři vikariáty „německé“ (Broumov, Hostinné, Trutnov), čtyři převážně české (Čáslav, Chrudim, Kopidlno a Opočno) a tři jazykově smíšené (Králíky, Lanškroun, Polná), a to proto, aby kromě případných jazykových (čti: národnostních) rozdílů pokrývaly i různé oblasti královéhradecké diecéze.

Následně se do jisté míry limitujícím faktorem zpracování ukázaly být jazykové znalosti autorky a její paleografické schopnosti, což dokládá např. její tvrzení, že *„...hlášení z německých oblastí byla psána německy, a to ještě některá kurentem, kdy je rukopis velmi těžko identifikovatelný i pro zkušeného překladatele německého jazyk...“* (str. 43). Jakkoli lze do jisté míry tolerovat neznalost německého jazyka, tak označení hlášení farností Chotěvice, Rokytnice v Orlických horách a Horní Staré Město publikovaných na obrázcích 7a, 7b a 7c jako *„těžko identifikovatelné“* je přinejmenším diskutabilní, neboť podle mého názoru hlášení na obr. 7c by mohlo směle být praktickou pomůckou pro výuku čtení novogotické kurzívy.

Přesto se autorka – na základě rozsáhlé excerpty z originálního pramene, která však bohužel poněkud zůstala skryta v příloze práce (k tomu viz níže) - pokouší na tomto dílčím vzorku hlášení o jistou sumarizaci zjištěných dat.

Tu člení v rámci jednotlivých vikariátů do třech oddílů. Do prvního zařazuje *„...hodnocení oficiální..., které je shrnutím pouze svatováclavských oslav“* (srv. str. 47), následuje její interpretace údajů sledovaných farností a vikariátů týkajících se oslav sv. Václava a konečně totéž ve vztahu ke sv. Janu Nepomuckému. Takto předkládá na str. 47 až 52 přehled jednotlivých vikariátů a následně se pokouší o prvotní reflexi. Konstatuje např., že až na vikariát Lanškroun *„...farnosti v podstatě splnily to, co biskupství požadovalo...“* (str. 52). Co je tím konkrétně myšleno, není uvedeno. Dále naznačuje, že *„...německy mluvící obyvatelstvo v německých vikariátech bylo při oslavách skromnější, nežli smíšené nebo české...“*, což ale *„...může být lehce zkresleno nečitelností některých hlášení“* (str. 52). Zde ale opět bez bližšího vysvětlení, co je onou větší skromností. Některé formulace jsou pro pochopení smyslu (alespoň pro oponenta) poměrně obtížné, např. *„Jinak lze konstatovat, že farnosti k přípravě tohoto vskutku jubilejního výročí přistupovaly odpovědně a že se snažily o vyrovnanost u slavení sv. Václava a sv. Jana. I přesto je patrná větší pozornost sv. Václavovi“* (str. 53).

Vedle tradičních akcí nachází autorka některé nové formy, jako např. *„...průvody i lampionové, alegorické vozy, elektrická osvětlení, prapory, slavnosti a veselice...“* (str. 53), případně vyslovuje dílčí závěr, že *„...z výčtu hlášení je také vidět rozmanitost oslav, které byly dané typem farností. Rozhodovalo geografické umístění a tím národnost obyvatelstva (česká, německá), počet katolických věřících, uspořádání obce (městská, vesnická), s tím související finanční zabezpečení (chudá farnost, bohatá), organizační schopnosti a pečlivost faráře, který hlášení zpracoval a odeslal, ...“* (str. 53). Bohužel vše bez odkazů na údaje pramene...

Teprve ve 4. kapitole autorka podrobně popisuje výběr dat jubilejních oslav, jejich zpracování, tvorbu databází a výsledné interaktivní mapy v prostředí Google My Maps. Těmto částem práce se můj posudek z výše naznačených důvodů podrobněji nevěnuje.

Jakkoli lze mít k textové části práce do třetí kapitoly včetně, zejména některým formulacím a zjednodušujícím tvrzením četné výhrady, naopak velmi cenné jsou přílohy, které tvoří základ pro výslednou interaktivní mapu.

V prvé řadě jsou to tabulky náboženského vyznání podle jednotlivých farností i v rámci celých vikariátů. Praktickou pomůckou pro orientaci v originálním pramenu či pro další bádání může být i její srovnávací tabulka jazykových mutací názvů a lokací farností.

Těžiště však spočívá v souboru označeném jako *„vrstva 1“*, což je podrobný rozpis konfesijních poměrů v jednotlivých farnostech s přiřazenými základními údaji o aktivitách oslav sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého, zpracované pro deset sledovaných vikariátů.

Tu doplňuje tabulka „vrstva 3“, v níž jsou přehledně soustředěna statistická data o počtech katolíků ve vikariátech a detailně i v příslušných jednotlivých farnostech, které naopak nejsou předmětem jejího zájmu. Jedná se o oněch 19 zbývajících vikariátů + vikariáty Kutná Hora a Náchod, jejichž hlášení nejsou dochována. Zde autorka „pouze“/! – zdůraznil ZZ/ přiřazuje údaje, zda jsou v těchto hlášeních jakékoli záznamy a zmínky o konání svatováclavských a svatojánských akcí – zatím bez specifikace a podrobného rozlišení. Ta na své zpracování teprve čekají.

Výsledkem je pak interaktivní mapa, kterou lze nalézt na webových stránkách nebo s použitím QR kódu. Mapa umožňuje nahlédnout prostorovou dislokaci sledovaných farností a jejich příslušnost v rámci vikariátů s rozlišením, které příslušné hlášení dodaly či nikoli. Třetí vrstva pak doplňuje farnosti (a vikariáty), které zatím nebyly předmětem jejího zájmu s tím, že opětovně graficky rozlišuje (zatím bez hlubšího obsahového rozlišení), zda farnosti údaje o akcích v rámci oslav sv. Jan a sv. Václava poskytly. Tím je – až na absentující hlášení vikariátů Kutná Hora a Náchod – pokryta celá královéhradecká diecéze.

Závěr:

Jak jsem naznačil výše, k textové části bakalářské práce studentky Valerie Macháčkové lze mít (a je nutné mít!) některé základní výhrady.

V prvé řadě jsou to formální nedostatky, jako např. chybějící seznam použitých pramenů a literatury. Velmi netradiční je i „poznámkový aparát“, který je nahrazen právě oddílem „*Prameny a literatura*“ (str. 66 až 69).

Minimální pozornost je věnována vlastnímu prameni označovanému jako „*Fascikl...*“, jeho základnímu diplomatickému popisu, alespoň základní analýze jeho vzniku, případně posouzení jeho úplnosti, relevantnosti apod. Zde mám na mysli především chybějící kvantitativní údaje typu celkového počtu farností a vikariátů v rámci diecéze, množství dochovaných hlášení, propočet míry zastoupení, resp. úplnosti zaslaných hlášení, a z toho vyplývající posouzení reprezentativnosti a vypovídací hodnoty pramene. Podobně nejsou zpracována nominální/absolutní data demografické a konfesijní povahy, což by alespoň v základní míře napovědělo charakteristiku jednotlivých farností jako jednoho z možných kritérií pro posouzení zjištěných svatováclavských a svatojánských aktivit.

Místo toho je text zatížen poměrně rozsáhlými a podle mého názoru některými zbytnými pasážemi, které text pouze zmnožují a přinášejí i riziko některých zjednodušujících či nepřesných formulací.

O chvatu definitivního zpracování svědčí některé stylistické a pravopisné nepřesnosti, jako např. věta: „*Mé poděkování rovněž patří Biskupské knihovně a Archivu Biskupství Královéhradeckého, jenž mi umožnili* (zvýraznil ZZ) *nahlédnout....*“

Když už se archivu zdejšího biskupství dostalo té cti a jeho bohaté archivní fondy se staly předmětem autorčina zájmu, bylo by vhodné uvádět jeho název důsledně v pravopisně správné formě, tj. Biskupství královéhradecké, případně Diecéze královéhradecká.

Práce též neobsahuje téměř žádné vyhodnocení získaných dat. Na druhou stranu činit tak pouze na zvoleném vzorku přibližně třetiny královéhradecké diecéze by bylo pravděpodobně předčasné a jakékoli takto formulované předběžné závěry by měly velmi omezenou vypovídací hodnotu s vysokým rizikem zkreslení a neúplnosti.

Obdobných připomínek a výhrad by bylo lze k části předložené bakalářské práce vznést mnohem více a případné hodnocení těchto partií by bylo velmi kritické. Je nutné to konstatovat, proto tak ve stručnosti činím.

Nicméně podle mého přesvědčení hodnotit práci podle těchto pasáží v podstatě nemá zásadní význam, protože práce přináší jiná pozitiva, a to v první řadě obrovský soubor zpracovaných a utříděných údajů, jak je naznačeno výše.

Ve své podstatě je pro mne předložená studie jakýmsi prvotním pokusem, který naznačuje, co a jak by bylo možné učinit s dotyčným pramenem, který dosud nebyl zpracován a využit. Zatím ale zůstala na úrovni ukázky možností „počítačové podpory v archivnictví“, zde spíše počítačové podpory historického bádání.

D o p o r u č u j i tedy, aby P.T. hodnotící komise tyto mé výše uvedené připomínky a výhrady vzala při celkovém hodnocení na vědomí, nicméně považovala je za nutnou a povinnou daň „opponentské kritičnosti“, aby k posudku této části práce bylo přihlédnuto pouze v nezbytné míře a okrajově a aby naprostá většina pozornosti byla spíše věnována rozsahu a způsobu „počítačového“ zpracování získaných dat.

Přes neúplnost, torzovitost i další konstatované nedostatky věcné a formální **práci doporučuji k obhajobě**, byť jsem nucen ji hodnotit velmi kriticky. Znovu zdůrazňuji, že toto hodnocení se týká především uvedených textových pasáží. Věřím, že v rámci obhajoby autorka tyto připomínky akceptuje, případně některé věci vysvětlí a doplní.

Historické pasáže práce hodnotím známkou:

V Hradci Králové dne 22. srpna 2022

PhDr. Zdeněk Zahradník, oponent